

Hästar mår allra bäst med lagom mängd bra grovfoder.

NORMALT ÄTBETEENDE

– I FRIHET

OCH UPPSTALLADE

- Betar 14–18 timmar/dygn
- Äter under cirka 10 perioder per dygn
- 90 procent av alla uppehåll är kortare än 2 timmar.

Bra grovfoder är nästan det enda hästen behöver

Hästens sätt att överleva har alltid varit att direkt gå från noll till hundra när lejonen anfaller. De är gjorda för att klara sådana rivstarter och spurter utan ett enda litet korn havre eller näringsriktigt sammansatt müsli i magen. Och så tror vi att våra motionshästar behöver kraftfoder för att klara en timmes motion om dagen.

★ Egentligen är det märkligt att våra kära hästar överlever allt det vi av vilja stoppar i dem. Müsli som får det att jäsa i magen, äpplen som sänker pH-halten och så alla vitaminer och andra tillsatser som de tack och lov bara kan kissa ut.

Agronomie doktor Cecilia Müllers forskning har nu vetenskapligt bevisat att hästar, trots så lång tid i människans våld, fortfarande mår bäst av det näringsfattiga foder de en gång är skapta för. De är helt enkelt byggda för att röra sig över stora områden och äta näringsfattigt gräs med mera i 14 till 18 timmar om dygnet.

Islandshäst, dressyrstjärna eller travare som går löp. Oavsett vad hästar används till så har de precis samma närings- och nutritionsbehov som de vildhästar de härstammar från. Beteendet och matsmältningen är anpassad för gräs som jäser i hästens grovtarm.

Fodra inte ihjäl hästen

Men det är inte så enkelt som att bara ta bort kraftfodret och ösa boxen full av energirikt hö – då kommer fetma och ökad risk för fång som ett brev på posten. I stället gäller det att gå vetenskapligt till väga, ta reda på vad hästen väger, låta analysera hur mycket torrsu-

stans, protein etcetera det finns i det hö, hösilage eller ensilage man ger sin häst. Och utifrån det bestämma vad som behöver tillföras till grovfodret.

Låter det krångligt? Svenska Blå Stjärnan anordnade en kurs förra hösten, *Hästens foder, kolik och parasiter* med Cecilia Müller. Hon är verksam på SLU med forskning och undervisning samt på SVA med foderhygienfrågor. Cecilia berättade om hur man som hästägare ska gå till väga för att ge hästen de bästa förutsättningarna.

Oftast onödigt med kraftfoder

Slutsatsen av Cecilia Müllers föredrag är att de allra flesta hästar vi har i Sverige inte behöver något kraftfoder alls. De mår allra bäst med lagom mängd bra grovfoder, mineraler och vatten. Inget annat behövs. Varken kraftfoder eller extra vitaminer. Observera att en timmes träning om dagen inte ändrar på detta faktum.

Det är i stort sett bara väldigt högpriesterande hästar som tävlas hårt, till exempel travhästar i fullträning, distanshästar i tävlingskondition och högdraktiga ston, som behöver kraftfoder. Alla andra klarar sig alldeles utmärkt utan.

Normalsituationen är svår att efterlikna i stall. Speciellt svårt är det med

hästar som inte har så stort näringsbehov. Men för korta ättider eller för lite grovfoder kan leda till stereotypa beteenden som krubbitning och problem i mag-tarmkanalen, som magsår och kolik. Man vet också att pelletterat foder tuggas annorlunda än hö och kanske är det så att hästar i dag äter sådant de inte alls är skapade för att äta.

Maxgräns för kraftfoder

Hästen är varken gjord för att äta stärkelse eller fett, och har begränsad förmåga att smälta det. Kraftfoder sänker pH-värdet i grovtarmen och ökar halten av propionsyra. För att inte överbelasta hästens förmåga att bryta ner stärkelse gäller den internationella regeln att ge max 0,4 kg kraftfoder per 100 kg kroppsvikt och utfodringstillfälle. Observera också att en internationell studie visar att över 2,5 kg kraftfoder per dygn medför ökad risk för kolik.

Havre fungerar bra som kraftfoder till häst, anser Cecilia Müller. Det innehåller mer fett, fiber och lysin än övriga spannmål, och mindre stärkelse, vilket gör att den stärkelse som finns oftast bryts ner i tunntarmen och inte åker vidare till grovtarmen. Varning för "havrefritt" kraftfoder. Då ingår oftast majs eller korn som medför större risk att överbelasta hästens grovtarm.

TEXT: GUNILLA HELLSTRÖM

FOTO: JILL LUNDVALL

GROVFODERREGLN

- Alla hästar måste få minst 1 kg torrsubbstans grovfoder per 100 kg kroppsvikt och dygn.
- De allra flesta hästar bör utfodras med mer än minimigivan.
- Ju större del av hästens näringsbehov som kan fyllas med grovfoder desto bättre.

MYTER

"Hästen är lös i magen för att den äter ensilage."

Forskning har gjorts på levande hästar där man tagit ut tarminnehåll direkt ur magen. Proven visar att det inte går att påvisa någon skillnad mellan hästens matsmältning i grovtarmen vad gäller hö, hösilage och ensilage. Inte heller träcken visade någon skillnad. Magproblem hos häst kan alltså inte härledas till detta. Orsaken till hästens lösa mage är troligare dålig foderhygien eller för snabba foderbyten mellan hö och ensilage.

"Ge korn för att hästen ska gå upp i vikt."

Korn är tyngre än havre. Använder man samma skopa får man alltså i mer korn än havre i den. Om man i stället väger sädeslagen och ger samma vikt havre (vilket innebär större volym), ökar hästen i vikt även på havre.

DIVERSE FAKTA

- Ta reda på torrsubbstansen (=där näringsämnen i fodret finns) i det hö, hösilage eller ensilage du fodrar med. Foderanalysföretag hittar du på Internet.
- Fång kan bero på långvarig överutfodring eller på plötsliga foderbyten.
- Extra B-vitaminer är slöseri med pengar. Hästen bildar B-vitaminer själv om den får ökad foderstat.

- Varning för förgiftning!

Ta det försiktigt med jod och selen! Det finns redan i grovfoder, pelletterat foder och i mineralfoder. Ge inte extra slentrianmässigt. Ha koll på vad övrigt foder innehåller.

- Vitaminer i hö bryts ner snabbare än i ensilage. Fjölårshö har kvar ungefär 50 procent av vitaminerna A, D och E efter 14 månaders lagring, vilket är fullt tillräckligt för hästens behov.

- Grovfoder stimulerar hästens salivutsöndring och smörjer strupen så att risken för foderstrupsförstoppning minskar.

- Magsäcken har ett lock. Det gör att hästar inte kan kräkas.

- Hästens magsäck kan tänjas hur mycket som helst. Därför kan hästar som kommer lösa äta så mycket kraftfoder utan att magen blir full. I stället tänjs magen tills den spricker.

- Kraftfoder har flera nackdelar jämfört med grovfoder. Kraftfoder har ett högre pH-värde, det jäser i magen och bryter inte ner bakterier på samma sätt. Det gör att bakterierna får möjlighet att överleva och kan följa med längre ner i magtarmkanalen, där de gör skada.

- För små mängder grovfoder kan skapa problem i mag-tarmkanalen. Microorganismerna som finns där är känsliga och är till för att bryta ner fiberrikt foder.

- Vatten är det viktigaste fodermedlet. Hästen varierar sitt vattenintag. Ibland dricker hästen lite, ibland mycket. Inget att oroa sig för. Kontrollera om hästen är uttorkad genom att nypa i skinnet på halsen och se att nypmärket snabbt släts ut igen.

- Se till att hästen har rätt vikt. Träna på att känna revbenen. De ska kännas när man drar med fingrarna över dem, men de ska inte synas.

Vad göra åt hullet?

1. Analysera grovfodret så att grovfodrets näringsinnehåll är känt.
2. Räkna foderstat.
3. Om kraftfoder behövs – välj det som kompletterar grovfodrets brister av energi, protein, mineraler etc.
4. Utfodring löser inte alla problem – ibland är det ökad ridning som behövs för att hålla vikten.

Lär mer om hullbedömning:
<http://campus.extension.org/mod/book/view.php?id=213&chapterid=382>
<http://campus.extension.org/mod/book/view.php?id=261&chapterid=453>